

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

VY_12_INOVACE_CJ_RA_31

Učební materiál

Sada: *Čtenářská a informační gramotnost*

Téma: Znělost hlásek

Autor: Mgr. Eva Řádková

Předmět: Český jazyk a literatura

Ročník: prima – NG

Využití: Učební materiál pro jazyk

Anotace: Pracovní list lze využít při opakování učiva o hláskách. Pracovní list je zaměřen na učivo o znělosti hlásek, jejich tvoření a pravopisný kontext. Mezipředmětové souvislosti korespondují s hudební výchovou a biologií.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

➤ **Do následujících definic doplň správný pojem *hláska, nebo písmeno*.**

_____ je jednotlivý písmový znak konkrétní abecedy. Někdy se používá i latinský výraz *litera* či *littera*.

_____ je základní jednotka zvukové stránky řeči. Tento pojem lze chápat dvojím způsobem, a to buď jako konkrétní zvuk, nebo jako abstraktní funkční jednotku jazyka.

➤ **Podle následujícího textu doplň chybějící výrazy ve cvičení.**

Text:

Čeština používá hláskové písmo, latinku, rozšířené o znaky s diakritikou. V případě tzv. měkkých souhlásek, které jsou v latině cizí, to je háček, který se umísťuje nad základní znak.

*Diakritický pravopis umožňuje zachovávat zásadu, že jednotlivému hlásce v češtině zpravidla odpovídá jediné písmeno. Diakritický pravopis byl pro češtinu navržen na začátku 15. století v latinsky psaném díle *De orthographia Bohemica* (1406), jehož autorství se připisuje Janu Husovi. Původně se však místo háčku psala tečka.*

Cvičení:

Latinka je _____ písmo. Toto písmo je rozšířeno např. o háček, což je jeden z _____ znaků. Používá se u _____ hlásek. Díky diakritického pravopisu odpovídá v češtině zpravidla _____. Janu Husovi se připisuje _____ spisu o českém pravopise. Dílo bylo psáno _____ a vzniklo na začátku _____ století. Háček později nahradil původní _____.

➤ **Přečti si text o tom, jak vzniká znělost souhlásek. Potom odpověz na zadané otázky.**

Všechny české souhlásky jsou tvořeny proudem vzduchu, který je uváděn do pohybu vytlačováním z plic. Nejdůležitější je v tomto ohledu činnost hlasivek. U pravých souhlásek je jejich aktivní činnost (fonace) rozlišujícím rysem – tyto souhlásky tvoří dvojice, kde jeden z členů je znělý (hlasivky kmitají) a druhý neznělý (hlasivky jsou v klidu).

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Jako **pravé souhlásky** se označují nevokální souhlásky s vysokou mírou šumu. V češtině vytvářejí páry, jejichž členy se od sebe liší znělostí. Do této skupiny se řadí okluzivy (explozivy), semiokluzivy (afrikáty) a konstriktivy (frikativy), tj. /p, b, t, d, k, g, f, v, s, z, š, ž, x, h, ř, c, 3, č, ž/. Znělé pravé souhlásky se vyznačují přítomností tónu.

Jako **jedinečné souhlásky** se označují souhlásky, které jsou vždy znělé (netvoří znělostní páry) a vyznačují se **vokálností** – přítomností vyšších frekvencí ve svém spektru. V češtině jde o /m, n, ň, r, l/. Nazývají se též *sonory*.

- Jak jsou tvořeny všechny české hlásky?
- Který orgán uvádí vzduch do pohybu?
- Jak pracují hlasivky při tvoření znělých hlásek?
- Jak pracují hlasivky při tvoření neznělých hlásek?
- Co tvoří znělé a neznělé souhlásky?
- Vypiš pravé souhlásky.
- Jaký je rozdíl mezi pravými znělými a pravými neznělými hláskami?

- Vypiš jedinečné souhlásky. Jsou znělé, neznělé, nebo obojí?

- Doplň páry, které tvoří pravé souhlásky:

pravé znělé

pravé neznělé

b

t

d'

s

ž

k

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

v

ch

c

č

- Své řešení si zkontroluj podle přehledu v učebnici na str. 91.
- Podle informací v přehledu v učebnici na str. 91. napiš, co znamená *spodoba znělosti*.
- Následující slova zapiš foneticky a zakresli pomocí barev a šipek, jak a které hlásky se ve výslovnosti ovlivňují.

PROSBA

LEBKA

VZTÁHNOUT

VZBUDIT

- Vysvětli, proč nedochází ke spodobě znělosti v následujících slovech:

SLON

SMRÁKAT SE

SLÁVA

- Zapiš foneticky následující slova a vyvod' z příkladů pravidlo o výslovnosti souhlásek na konci slova:

PUD

LEV

SRUB

SRAZ

SNÍH

BLOG

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Pravidlo:

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- **Následující slova se stejně vyslovují, ale jinak píší. Vytvoř věty s dvojicemi následujících slov tak, aby byl zřejmý významový rozdíl.**

let – led

sběhnout – zběhnout

správa – zpráva

stěžovat – ztěžovat

shlédnout – zhlédnout

- **V následujících jazykolamech označ, kde se projevuje spodoba znělosti. Vysvětli, jak se chová hláska ř.**

Had hádá hadu záhadu.

Já rád játra, ty rád játra.

Lorenzova transformace hrála hlavní roli v teorii relativity.

Před potokem pět kop konopí, za potokem pět kop konopí.

Kmotře Petře, nepřepepřete mi toho vepře. Jestliže mi, kmotře Petře, toho vepře

přepepříte, tak si toho přepepřeného vepře, kmotře Petře, taky sníte.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Zdroje:

Zdeňka Krausová, Renata Teršová. *Český jazyk 6, učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. Nakladatelství Fraus. Plzeň 2003. 1. vydání.

<http://cs.wikipedia.org/wiki/P%C3%ADsmeno>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Hl%C3%A1ska>

http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesk%C3%A9_souhl%C3%A1sky#Prav.C3.A9_a_jedine.C4.8Dn.C3.A9_souhl.C3.A1sky.2C_zn.C4.9Blost

<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/13/Mluvidla.png>

<http://jalam.cz/lidove.php>

<http://jazykolamy.funsite.cz/>

<http://zena.centrum.cz/deti/zajimavosti/clanek.phtml?id=763466>

<http://www.jazykolamy.estranky.cz/clanky/ceske/ceske-jazykolamy.html>